

Janez Petkoš

Pesnik in pisatelj, Gorenjec z belokranjsko dušo. Po poklicu je univerzitetni diplomirani inženir gozdarstva in lovski tehnik. Najprej se je začel ukvarjati s pesništvom in izdal dve pesniški zbirki, nato se je lotil tudi proze, letos pa je izdal tretjo pesniško zbirko. Napisal je en roman in eno povest. Nastopa na raznih kulturnih prireditvah po vsej Sloveniji. Planinsko društvo Bled vodi že od leta 1978, od 1976 je aktiven član komisije za Zeleni pas na Bledu, po njegovih načrtih raste v osrednjem blejskem parku preko devetdeset dreves in okoli osemsto okrasnih grmov, bil je član Republiškega odbora Sindikata gozdarstva Slovenije in član izvršnega odbora pri Slovenskem ekološkem gibanju.

UREJANJE OKOLICE BLEJSKEGA GRADU – OBRAMBNI GRAJSKI JAREK

Pred desetletjem je na severni strani Blejskega gradu, nad parkirnim prostorom, vetrolom podrl nekaj visokih smrek. Drevesa so bila visoka okoli 30 m in so bila izravana s koreninami vred. Službeno sem vodil sanacijo tega vetroloma.

Miro Ulčar, takratni direktor Infrastrukture Bled, ki je upravljala z gradom, me je poprosil za načrt sanacije in ureditve okolice gradu. Projekt je bil usklajen z ureditvijo grajskega hriba. Grajski obrambni jarek je bil skrit v drevju in grmovju, grad pa se je enostavno zlival z zeleno okolico – drevjem. Dela sem se lotil temeljito, žal pa se posamezni uslužbenci po zavodih niso zavedali statusa Blejskega gradu, kar je bilo, posebej za »zelene«, v klasičnem smislu zelo primeren objekt dokazovanja. Minilo je skoraj desetletje, da je bil projekt realiziran, da je bila neposredna bližina gradu očiščena od grmovja in drevja, ki je s svojimi vejami bičalo grajsko zidovje in celo grajsko ostrešje. Grajski jarek pa sploh ni bil opazen: 1/3 višine stolpa, okoli 8–10 m, se je skrivala v drevju črnega gabra.

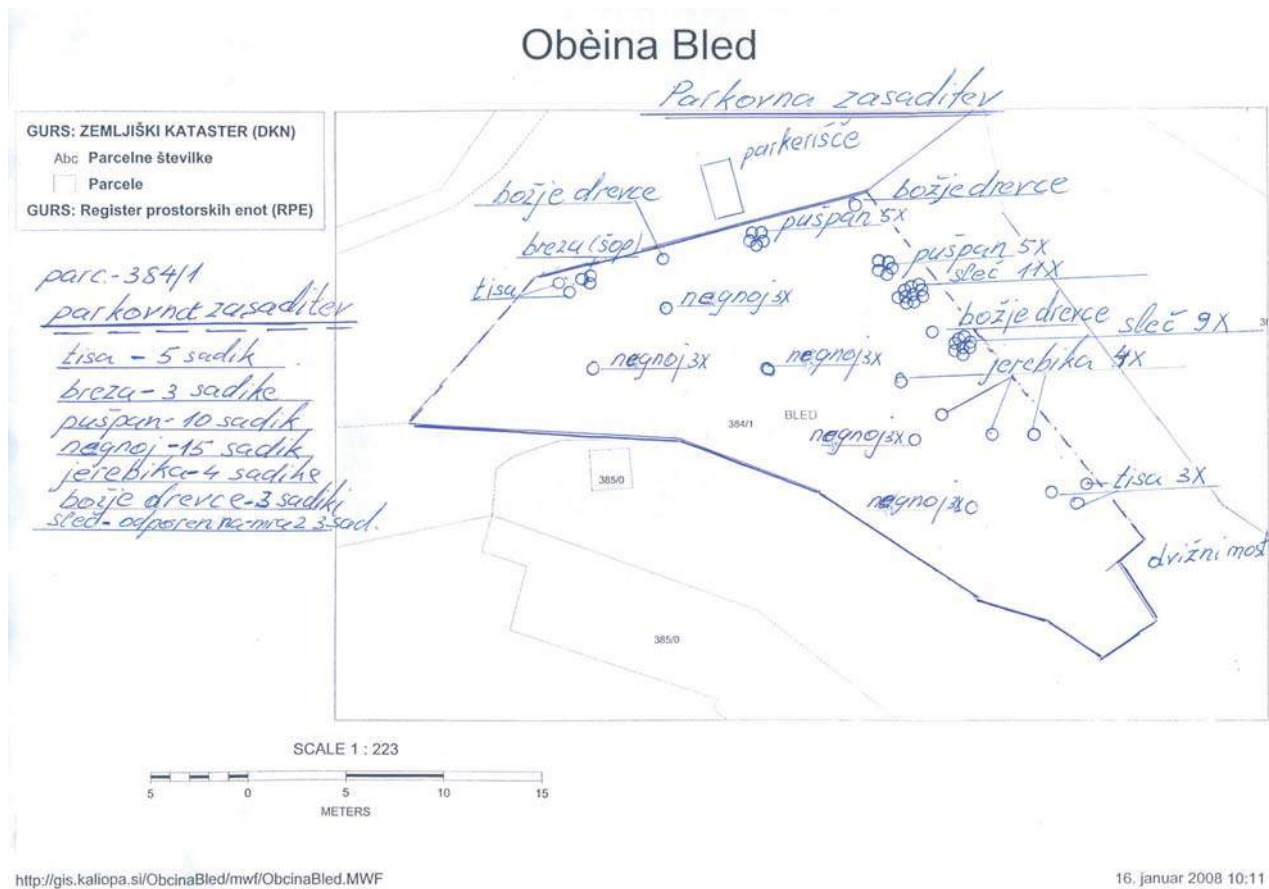
Naj ob tem pripomnim, da sem diplomsko nalogo opravil v nekaj mesecih, realizacijo projekta *Urejanje okolice gradu* pa sem z veliko usklajevanja in prizadevanja vodil celo desetletje. Največ časa je vzelo pridobivanje različnih dovoljenj, ki jih izdajajo državne službe, kar vsekakor ne koristi vzdrževanju in obnovi kulturnih spomenikov.

Naj še povem, da imajo za ureditev okolice gradu veliko zaslug: direktor Zavoda za kulturo Bled Matjaž Završnik, ki trenutno upravlja z Blejskim gradom; Zavod za gozdove Bled, univ. dipl. ing. gozdarstva Vida Papler Lampe, in seveda tudi komisija za Zeleni pas Bleda na občini Bled, katere predsednik sem sam, član pa vse od leta 1976.

V nadaljevanju na kratko predstavljam načrt projekta *UREJANJE OKOLICE GRADU*.

Urejanje okolice gradu

V tej študiji sem želel opozoriti zavode, ki jim je zaupano upravljanje z Blejskim gradom, na dejstva, ki imajo dolgoročno gledano zagotovo negativni vpliv na stabilnost grajske

Načrt parkovne zasaditve parc. št. 384/1. skale, na kateri stoji grad. Poleg tega sem opozoril na grajski obrambni jarek, ki se je že desetletja skrival v drevju in je bil neopažen, obiskovalcem in prebivalcem Bleda pa neznan. Opozoril sem na vizualno podobo Blejskega gradu, ki je sedaj, z zelo majhnimi posegi v zelenje, drevje in grmovje, še bolj dominantna.

Predmet te naloge je bila neposredna bližina brežin okoli gradu, in sicer na severni strani nad parkirnim prostorom do grajskega obzidja, in bližina samega gradu. Severna meja je steza od parkirnega prostora proti zahodu do grajskega obrambnega jarka. Vsa ta površina ima v povprečju naklon okoli 45°, po oceni je 20 % površine celo prepadne.

Prav zaradi strmine ta predel, čeravno je na trdi podlagi – skali, zahteva posebno vzdrževanje. Leta 2001 je vetrolom tik ob gradu podrl 17 dreves s koreninami vred. Drevesa so bila visoka od 25 do 30 metrov in so pri rušenju dvigovala in odpirala samo skalo. Danes je

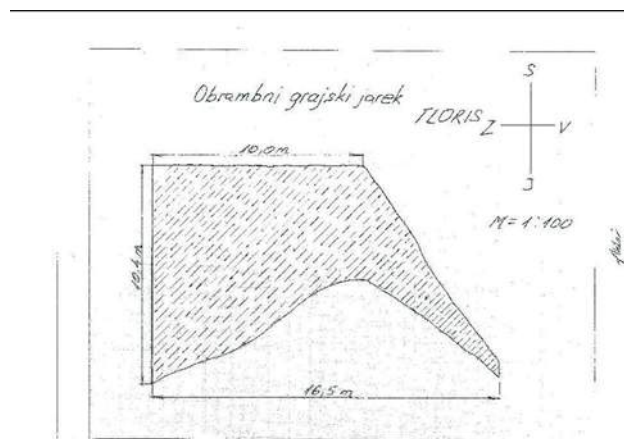
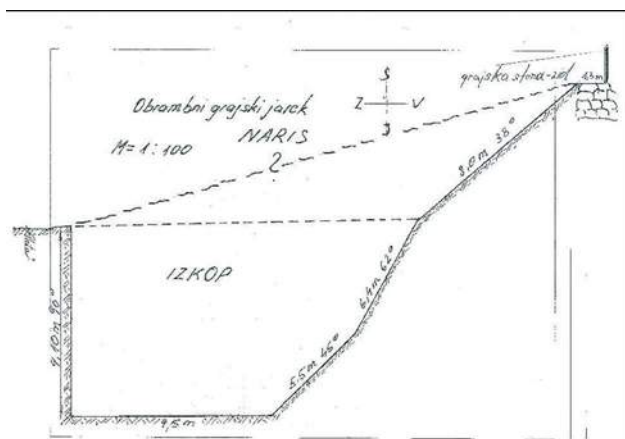
panje in korenine prekrilo grmovje in številni poganjki iz panjev lipe, malega jesena, črnega in belega gabra. Zelena preproga rebrenjače in jelenovega jezika je prerasla del skalnatih tal, ranjeno geološko podlago – načeto skalo.

Dejstvo je, da je drevje na severni strani gradu raslo tik ob zidu gradu, vse do strehe, zadrževalo je vlago na grajskih stenah in s koreninami načenjalo trdo grajsko skalo.

Grajski obrambni jarek

Grajski obrambni jarek, ki leži 20 do 30 metrov zahodno od gradu in preseka greben v desetmetrski navpični in 10 metrov široki steni, je delo človeških rok izpred več kot tisoč let.

Na skici se vidijo dimenzije obrambnega jarka. Okoli 500 m³ žive skale so izkopali, izklesali in s tem materialom gradili grad. Težko je danes postaviti točno mejo – ločnico naravnega terena in terena, ki ga je oblikoval

Grafikon (naris in tloris grajskega obrambnega jarka).

človek. Skica, ki prikazuje dimenzije jarka, je izkaz – podoba danes vidnih dimenzij grajskega obrambnega jarka. Zelo verjetno je, da je zaradi nedostopnosti – večje varnosti gradu strmina terena na zahodni strani gradu na mnogih mestih z izkopom povečana. Vsi srednjeveški gradovi imajo obrambne zidove in po potrebi grajske obrambne jarke, ki preprečujejo dostop – zavzetje gradu.

metrov in globini najmanj 9 metrov, je bil v času vegetacije zaradi drevja popolnoma neopazen. Delno je pokazal svoje obrise, ko je drevje odvrгло listje. Dober opazovalec ga je ujel v pogled ob sprehodu okoli jezera, posebej z Mlina pozimi, v vsej veličini.

Grad in obrambni grajski jarek skrit v drevju

Bilo je še včeraj.

Steza od parkirnega prostora pod gradom proti zahodu nas v nekaj minutah pripelje do grajskega obrambnega jarka. Žal pa domači in tuji obiskovalci niso vedeli, da stojijo v grajskem jarku, saj je bil jarek neopazen, prekrit z drevjem in neoznačen, čeravno je gradbeni element gradu. Redki domačini so vedeli in se zavedali, da je bila navpična stena (kakih 75 m²) delo človeških rok.

Čeravno je obrambni grajski jarek presekal skalnati greben, ki ima smer vzhod–zahod pravokotno v smeri sever–jug v dolžini 10

Podoba Blejskega gradu

Podoba Blejskega gradu se je v veliki meri skrivala v drevju. Na vzhodu, severu in zahodu se je grad nad grajsko skalo neopazno zlival v zeleno okolico drevja in grmovja. Ravno tako je bil severni del poraščen do grajske stavbe, iz drevja se je dvigala le streha gradu.

Vizualno podobo gradu, grajske stavbe, smo poudarili z odstranitvijo le nekaj dreves

na zahodni in vzhodni strani gradu ter z odstranitvijo petih dreves na severozahodni strani grajske stavbe, ki so načenjali trdnost grajske skale in zadrževali vlago na stenah gradu, saj so se naslanjali na steno, kar dolgoročno škodi trajnosti grajske skale in grajskim stenam.

Tukaj je stroka: Zavod za kulturno dediščino, Zavod za naravno dediščino in Zavod za gozdove Slovenije dala prednost gradu. Z odstranitvijo nekaj dreves in grmovja na vzhodni in zahodni strani nad prepadno grajsko skalo in na severozahodu smo poudarili vizualno podobo gradu. Grad je tako s svojo podobo vizualno še bolj dvignjen nad okolico, kar njegovo mogočnost in lepoto sedaj še bolj poudari.

Grad ima orlovsko pozicijo, ki jo velja ohraniti tudi v prihodnje. V preteklosti, vse do marčne revolucije leta 1848, je bila neposredna bližina gradu, o kateri govorim, zaradi varnosti in razgleda očiščena drevja.

»Kot orel s pečine si grad na strmi skali iz višine okolco čarno razgleduje.« Iz moje pesmi Bledu.

V primeru, ko se je urejal Blejski grad in njegova okolica, je morala prevladati stroka, in Zavod za kulturno dediščino ne bi smel prelagati svojih dolžnosti na druge zavode – naloge, za katere je zadolžen, mora tudi izvrševati. Grajska stavba, njena trajnost, vzdrževanje, grajska skala z neposredno bližino gradu in njena trdnost, morajo imeti absolutno prednost pred posameznim drevesom.

Znano je, da drevje na tla prodira do sile 20,6 kg/cm², kar je 206 ton/m². V razpoke, ki jih naredijo korenine, prodre voda, ki pa ob zmrzovanju zaradi večje prostornine ledu dviga skalne bloke. Korenine delujejo kot vrtni stroji, pri čemer pa ne delujejo samo mehansko, temveč s svojimi kislinami tudi kemijsko.

Naravni procesi se lahko odvijajo zelo počasi. 1000 let mine, da se ustvari debelina 1 cm zemlje. Generacije minevajo, pa ničesar ne opazimo.

Drevje biča grad tudi pozimi.

Grajska skala na severni strani gradu je že načeta na kompaktnosti. Prevertana, navrtana je s koreninami in njena trdnost pada. Grad smo podedovali od prapradedov za pravnuke in zato ne smemo biti zaslepljeni s trenutnim stanjem. Naša misel mora segati vsaj za nekaj tisočletij v prihodnost.

O načetosti grajske skale na severnem in severozahodnem delu bi veljalo naročiti študijo na geološkem zavodu.

Ravno tako so bila vprašljiva drevesa črnega gabra ob grajskem zidu v bližini grajskega stolpa, tudi zaradi vizualnega izgleda. Grajski stolp je bil vreden, da se je pokazal obiskovalcem in okolici v vsej svoji veličini. Nismo smeli dopustiti, da bi se grajska skala navrtavala tik pod zidovjem s koreninami in odpirala pot negativnim procesom vode in ledu.

Smreko pod grajskim stolpom pa smo ohranili, saj smo lahko v njej zaznali naraven stolp, ki s svojo lepoto le dograjuje in dopolnjuje

Lepota rebrenjače in jelenovega jezika, ki tudi pozimi ne mine.

harmonijo arhitekture naravnih in kulturnih lepot. Poleg tega je toliko oddaljena od grajskega zidu, da tja še ne sega negativen vpliv korenin.

Moji pogledi na grajski obrambni jarek

Grajski obrambni jarek je gotovo element gradu, ki si posebno pozornost zasluži še danes, tudi zato, ker je bilo za njegov izkop pred več kot tisoč leti vložena na sto tisoče ur človeškega dela v znoju in trpljenju. Ker se je iz te trde skale, izkopane v grajskem jarku, gradil tudi grad (okoli 500 m³), in je bila okolica gradu očiščena drevja do grajskega jarka vse do devetnajstega stoletja, je bila naša kulturna dolžnost, da se je grajskemu obrambnemu jarku dalo status kulturnega spomenika, se ga uredilo, obiskovalce pa se nanj opozarja in popelje do njega.

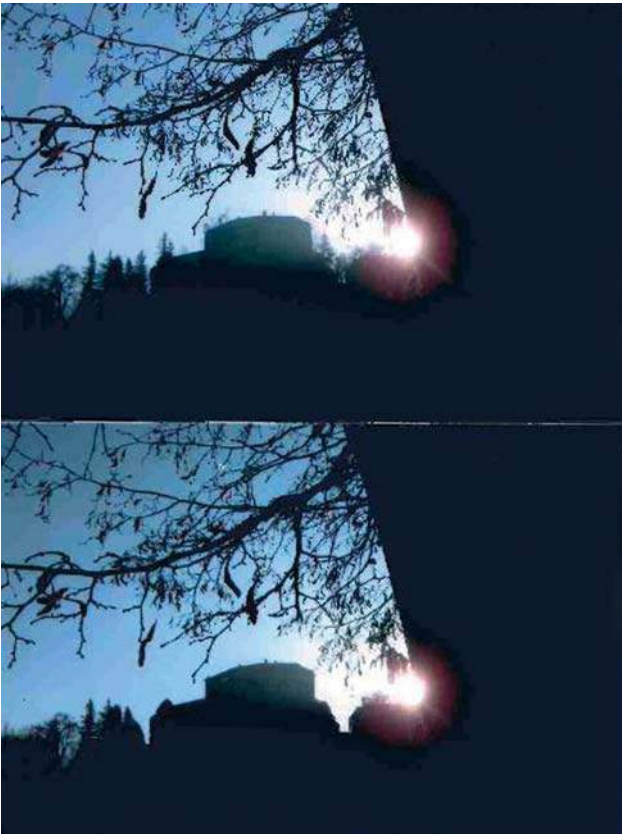
Z Zavodom za naravno dediščino, Zavodom za kulturno dediščino, Zavodom za gozdove in komisijo za Zeleni pas Občine Bled smo spomladi 2008 sprejeli sledeče posege in jih tudi izvedli oz. jih izvajamo:

1. Na severozahodnem delu se je očistilo drevje ob gradu.
2. V grajskem obrambnem jarku in neposredni bližini jarka so se posekala drevesa in odprl se je pogled na jezero, obenem pa je postal obrambni jarek viden širši okolici.
3. Po celotni površini se je očistilo grmovje in odstranilo panjske poganjke, čiščenje se sedaj izvaja vsako leto.
4. Parkovno se je zasadil prostor tik nad parkirnim prostorom in ob stezi do grajskega obrambnega jarka.
5. Ohranjajo in negujejo naj se parkovne površine in zelene preproge rebrenjače in jelenovega jezika, ki posebno pozimi s svojo živo zeleno barvo poživijo in žlahtnijo zunanjo grajsko podobo.
6. Nad navpično steno ob grajskem jarku naj se namesti turistična plošča, ki bo predstavljala grajski jarek.
7. Na parkirnem prostoru naj se namestijo usmerjevalne informacijske table, ki bodo obiskovalce vodile do grajskega obrambnega jarka.
8. Grajski obrambni jarek naj se ponoči osvetli in postavijo naj se lesene klopi.
9. Ob stezi, ki pelje h grajskemu obrambnemu jarku, se je podaljšala varovalna ograja, ki jo je treba vsako leto vzdrževati.

Vizualna podoba Blejskega gradu

Kot sem že omenil, smo z odstranitvijo nekaj drevja in grmovja okoli gradu in pod grajsko skalo vizualno poudarili orlovsko pozicijo gradu. Odstranitev drevja tik ob stenah je sovpadala z odstranitvijo drevja, ki je načenjalo trdnost grajske skale in povzročalo vlago na stenah gradu. Odstranili smo bršljan z grajskega zidu in obiskovalcem pokazali obokane grajske strelne line.

Včeraj - danes

V morju drevja, ki obdaja Blejski grad, ne bi smelo nekaj deset dreves predstavljati nikakršnega problema, ko pride do vprašanja o gradu kot kulturnem spomeniku. Blejski grad je eden in edini, in če smo hoteli še poudariti njegovo vizualno podobo, smo morali na ta račun odstraniti tudi nekaj dreves pod grajsko skalo, saj smo želeli še bolj poudariti veličino in prepadnost grajske skale. Odstranili smo drevje in grmovje do grajskega obrambnega jarka na zahodu in vzhodu in s tem poudarili njegov orlovski položaj nad rajsko okolico.

Morda se posamezniki niso in ne bodo strinjali z mojimi vizualnimi razmišljanji. Prepričan sem, da imam o škodi, ki jo povzroča drevje na trdnost in trajnost grajske skale, prav, in tudi grajskemu obrambnemu jarku se je moral dati status in mesto, ki si ga kot kulturni spomenik zasluži.

Moje razmišljanje o Blejskem gradu je nekaj več kot samo bežen pogled na grad in prepričan sem, da bi me javnost v marsičem

podprla, če bi prebudil v njih razmišljanje, zavedanje in vedenje o Blejskem gradu kot kulturnem spomeniku z vsemi njegovimi zgodovinskimi elementi.

Parkovna zasaditev

Na parceli št. 384/1 se je zasadilo (glej skico):

1. Pušpan – *Buxus sempervirens* – 15 sadik
2. Breza – *Betula pendula* – 3 sadike
3. Tisa – *Taxus baccata* – 5 sadik
4. Negroj – *Laburnum alpinum anagyroides* – 5 x 3 sadike
5. Jerebika – *Sorbus aucuparia* – 4 sadike
6. Bodika, božje drevce – *Ilex aquifolium* – 3 sadike
7. Sleč – *Rhododendron nudiflorum* (odporen na zime) – 20 sadik

Z zasaditvijo se s parkirnega prostora ne zakriva pogleda na grajsko stavbo, zato je bil levo in desno od reklamne table predviden pušpan, ki se ga lahko baročno oblikuje in je dominanten pri urejanju grajskih stavb. Skrajno levo in desno so tise. Na desni strani, gledano s parkirnega prostora na grajsko stavbo, so se zasadile tri breze v šopu; levo pred tisami pa štiri jerebike. Tisa je grajska drevesna vrsta, senčna, skromna, zelo počasi raste in po stotih letih rasti ne preseže višine 15 metrov. Tako drevesa ne zastirajo obiskovalčevega pogleda iz okolice na grajsko stavbo. Jerebika in breza sta pionirski drevesni vrsti, breza je s svojim belim deblom in visečimi vejami nežna kot ženska, jerebika pa krasi okolico, spomladi z belimi cvetovi, jeseni pa z obilico rdečih plodov. Če tisa in pušpan simbolizirata grajsko gospodo, breza in jerebika kot pionirski drevesni vrsti nosita v sebi žilavost, rodovitnost in plodnost kot narod – kmečki živelj. Negroj pa je s svojimi velikimi rumenimi socvetji spomladi pravi biser življenja na skoraj prepadnem terenu.

Bodika - božje drevce pride do izraza s svojo temno živo zeleno barvo, posebej pozimi, na beli snežni podlagi, simbolizira borbenost – življenje.

Stolp očiščen od črnega gabra, v spremstvu naravnega stolpa smreke.

Od grajskega obrambnega jarka proti parkirišču se je levo in desno od steze zasadilo 20 tis, ki zaradi svoje počasne, nižje rasti in 15-metrške oddaljenosti od grajske stavbe nikoli ne bodo ogrožale stabilnosti tal in zastirale pogleda iz okolice na grad in obratno (parcela 387/1).

Vsa na novo posajena drevesa na parceli 384/1 (13 dreves iz le treh drevesnih vrst) in štiri grmovne vrste (53 sadik; od tega 15 pušpana, 20 sleča, 15 nagnoja, in tri božja drevca) ne bodo zastirala pogleda na grajsko stavbo in obzidje. Okrasno grmovje je bilo načrtovano v šopih in manjših skupinah. Šopom pušpana se bo z leti z obrezovanjem dajala zaželeno formo, ki bo zaradi vizualnega učinka dajala obiskovalcem občutek urejenosti.

Izbrane so bile domače – avtohtone vrste, ki niso ogrožene od bolezni (glivičnih in boleznih od žuželk), kar je danes zelo pomembno, če

samo pomislimo na divji kostanj ali gorski brest, ki oba sredi leta izgubljata listje.

Poleg tega je 5 dreves od dvanajstih in od 53 sadik grmovja kar 37 zimzelenih, kar ohranja vizualni – estetski učinek tudi izven časa vegetacije. Dva sleča, kot šopa rož, pozimi zelena in odporna na mraz, pa nas spomnita na čar gora.

Epilog

Blejski grad se postopoma kaže v vsej svoji veličini. Vsakoletno se očisti grajska skala, za kar poskrbijo blejski jamarji. Občani Bleda in tujci smo opazili in še vedno spoznavamo grajski obrambni jarek. Neposredna okolica gradu je očiščena drevja in grmovja in rešena negativnih vplivov, ki jih ima drevje na matično geološko podlago. Grad je zadihal, odstranila se je vlaga po zidovju in ostrešje ni več izpostavljeno bičanju drevja. Če bi hoteli

še bolj poudariti vizualno višino gradu, bi bilo treba še dodatno odstraniti nekatera drevesa pod grajsko skalo nad grajskim kopališčem.

Okolica nad parkirnim prostorom, nad potjo na grad in h grajskemu obrambnemu jarku je parkovno urejena in zasajena po mojem projektu. Seveda pa je drevje in grmovje del žive narave in zato so potrebna vsakoletna urejanja okolice.

Mislím, da sem opravil koristno in pomembno delo, saj bi se brez moje aktivnosti in vztrajnosti grajski obrambni jarek še vedno skrival v drevju, grajsko zidovje in ostrešje pa bi bičalo »sveto zeleno drevje«.